

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Навоий шаҳри

2023 йил 25 апрель

Кармана туманлараро иқтисодий суди, судья А.Хамидов раислигида, судья ёрдамчиси Х.Аллаёровнинг суд мажлиси котиблигида, Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томарқа ер эгалари кенгашининг даъвогар “Фахриддин Ойбек” ФХ манфаатида, жавобгар “Tekstil Navoiy group” МЧЖдан асосий қарз, пеня ва жарима ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича қўзғатилган ишни Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томарқа ер эгалари кенгашининг вакили С.Зарипов (2023 йил 1 апрелдаги 03/34-сонли ишончнома), даъвогар вакили С.Жалилов (2023 йил 25 апрелдаги ишончнома) ва жавобгар вакили Д.Жумабоев (2023 йил 25 апрелдаги 26-сонли ишончнома асосида)ларнинг иштирокида очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

а н и қ л а д и :

Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томарқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда Фермерлар кенгаши деб юритилади) даъвогар “Фахриддин Ойбек” фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади)нинг ҳуқуқлари ҳамда қонун билан қўриқланидиган манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, унда жавобгар “Tekstil Navoiy group” масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўз шартномавий мажбуриятини бажармаганлигини кўрсатиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 253.226.065 сўм асосий қарз, 7.090.329 сўм пеня ва 63.306.516 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган Фермерлар кенгаши вакили даъво талабларини қисман қўллаб-қувватлаб, даъвогар томонидан жавобгардан 192.096.000 сўм қийматидаги маҳсулотлар қабул қилиб олинганлигини маълум қилиб, даъво талабларининг қолган қисмини қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво талабларини қисман қўллаб-қувватлаб, судга даъво аризаси киритилгандан сўнг даъвогар томонидан жавобгардан 192.096.000 сўм қийматидаги маҳсулотлар қабул қилиб олинганлигини маълум қилиб, даъво талабларининг қолган қисмини қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъво талабини қисман тан олиб, жавобгарнинг таъсисчилари ва

рахбари ўзгарганлигини, бугунги кунда эски мулкдорлардан янги мулкдорлар жавобгарга тегишли хужжатлар, жавобгарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари бўйича рўйхатларни шакллантираётганлигини, ушбу ишлар якунига етмаганлигини, даъво талабидаги асосий қарздорликнинг бир қисми, яъни 192.096.000 сўм қисми шрот маҳсулоти билан ҳисоб-китоб қилинганлигини, қолган қисмини ҳам тез кунларда қоплаб берилишини маълум қилиб, даъводаги пеня ва жаримани ундирмасликни сўради.

Суд, ишдаги мавжуд хужжатларни ўрганиб чиқиб, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, иш хужжатларини атрофлича муҳокама этиб, қуйидагиларга кўра даъво аризасини қисман қаноатлантиришни лозим топди.

Ишдаги хужжатлардан аниқланишича, тарафлар ўртасида 2022 йил 18 мартда 29-сонли “Пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси” тузилиб, ушбу шартномага мувофиқ даъвогар жавобгарга шартномада назарда тутилган маҳсулотларни шартномада назарда тутилган тартибда ва муддатларда етказиб бериш, жавобгар эса етказиб берилган товарларни қабул қилиш ва ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (бундан буён матнда ФК деб юритилади)нинг 437-моддасига кўра, маҳсулот етказиб бериш шартномасига мувофиқ тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган маҳсулот етказиб берувчи-сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.4.-бандига кўра, сотиб олувчи етказиб берилган маҳсулот қийматини ҳосил йилининг

31 декабрь кунига қадар тўлаб бериши белгиланган.

Даъвогар томонидан шартнома мажбуриятлари бажарилиб, шартномада назарда тутилган маҳсулотлар жавобгарга етказиб берилган, бироқ жавобгар томонидан қабул қилиб олинган маҳсулотлар учун тўловлар амалга оширилмасдан 253.226.065 сўм муддати ўтган асосий қарздорликка йўл қўйилган.

ФКнинг 234-моддасига асосан мажбурият - фуқаролик ҳуқуқий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (қарздор) бошқа шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, зматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян

ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса — қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Мазкур Кодекснинг 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Бироқ, даъво талабидаги асосий қарзнинг бир қисми, яъни 192.096.000 сўм қисми даъво аризаси судга тақдим қилингандан сўнг олинган маҳсулот ҳисобидан қоплаб берилган. Ушбу ҳолат жавобгар томонидан тақдим этилган 2023 йил 25 апрель ҳолатига тузилган бир томонлама таққослаш далолатнома ва тарафлар вакилларининг кўрсатмалари билан тасдиқланади.

Шу боис, суд даъвонинг асосий қарз ундириш талабини асосли деб баҳолаб, жавобгар томонидан асосий қарзнинг бир қисми қоплаб берилганлигини инобатга олиб, жавобгардан даъвогар фойдасига 61.130.065 сўм асосий қарзни ундиришни лозим деб топади.

Шунингдек, даъво талабида шартномага мувофиқ жавобгардан 7.090.329 сўм пеня ундириш ҳам сўралган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4 - бандига мувофиқ жавобгар томонидан тўловлар ўз вақтида тўланмаса, тўлов кечиктирилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасига нисбатан 0,04 фоиз миқдорида, аммо кечиктирилган сумманинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўланиши белгиланган.

Бинобарин, даъвонинг жавобгардан пеня ундириш тўғрисидаги талаби амалдаги қонун ҳужжатлари ва шартномага кўра асослидир.

Бироқ, ФКнинг 326-моддасига кўра, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкӣ аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши белгиланган. Бундан ташқари, суд алоҳида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга. Бу ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкӣ жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 163-сонли қарорида тушунтириш берилган.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, суд неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига мутаносиб ёки йўқлигини таҳлил қилиб, жавобгар томонидан асосий қарзнинг бир қисми қопланганлигини, жавобгар ҳамда кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, даъво талабининг пеня ундириш қисмини 5.000.000 сўм миқдорида қаноатлантиришни, пенянинг қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

Бундан ташқари, даъво талабида 253.226.065 сўм миқдоридаги қарздорлик ўз вақтида тўланмаганлиги учун шартноманинг 5.4-банди талабидан келиб чиқиб, жавобгардан даъвогар фойдасига асоссиз тўлашдан бўйин товланган сумманинг 25 фоизи, яъни 63.306.516 сўм жарима ундириш ҳам сўралган.

Бироқ, Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкый жавобгарлик тўғрисидаги қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 163-сонли қарорининг 3-бандида агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, қонунчиликда бошқача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар фақатгина бир шаклдаги неустойка қўллашни талаб қилишга ҳақли.

Ушбу ҳуқуқ нормасидан келиб чиқиб, жавобгарни айнан битта мажбуриятни бузганлиги учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишидаги жавобгарликка тортиш сўралганлиги, шунингдек даъво талабидаги неустойканинг пеня қисми қисман қаноатлантирилганлигини инобатга олиб, суд даъвонинг жавобгардан 63.306.516 сўм жарима ундириш талабини қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

ИПК 118-моддасининг биринчи ва олтинчи қисмларига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдorigа мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади, агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бироқ унинг миқдори қонун ҳужжатларида белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши ҳисобга олинмаган ҳолда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиқиб, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

Баён этилганларга асосан суд, ишни кўриш билан боғлиқ суд харажатларини қуйидагича тақсимлашни, яъни даъвонинг қаноатлантирилган қисми бўйича жавобгардан 5.206.328 сўм, буюни қаноатлантириш рад этилган қисми бўйича

даъвогардан 1.266.131 сўм давлат бюджетига давлат божи ундиришни, Фермерлар кенгаши давлат божи тўлашдан озод этилганлиги сабабли 1.266.131 сўм миқдоридаги давлат божини даъвогардан ундирмасликни ҳамда жавобгардан даъвогар фойдасига олдиндан тўланган 30.000 сўм почта харажатларини ундиришни лозим топди.

Юқоридагиларга асосан, Иқтисодий процессуал кодексининг

118, 176-179 ва 186-моддаларини қўллаб, суд

қ а р о р   қ и л д и :

Даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар “Tekstil Navoiy group” масъулияти чекланган жамиятидан “Фахриддин Ойбек” фермер хўжалиги фойдасига 61.130.065 сўм асосий қарз, 5.000.000 сўм пеня ва олдиндан тўланган 30.000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Жавобгар “Tekstil Navoiy group” масъулияти чекланган жамиятидан давлат бюджетига 5.206.328 сўм давлат божи ундирилсин.

Ҳал қилув қарори устидан бир ой муддатда Кармана туманлараро иқтисодий суди орқали Навоий вилоят судига апелляция тартибида шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Раислик қилувчи, судья

А.Б.Хамидов

